SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ
Marja Penttilä, erityisasiantuntija

Eduskunta
Puolustusvaliokunta

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN LAUSUNTO PUOLUSTUSVALIOKUNNALLE HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ LAIKSI HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELYSTÄ PUOLUSTUVOIMISSA SEKÄ ERÄIKSI SIIHEN LIITTYVIKSI LAEIKSI

Puolustusvaliokunta on pyytänyt sosiaali- ja terveysministeriöltä lausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi henkilötietojen käsittelystä puolustusvoimissa sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. Sosiaali ja terveysministeriö ottaa kantaa lähinnä sosiaali- ja terveystietoja koskeviin säännöksiin ja lausuu asiasta seuraavaa:

Henkilötietojen luovuttaminen ja tiedonsaantioikeudet, 4 luku

Esityksen 29 §:ssä on ehdotettu *säädettäväksi oikeudesta luovuttaa henkilötietoja lakisääteisten tehtävien suorittamiseksi*. Kyseisen pykälän 1 kohdan b) alakohdan mukaan puolustusvoimat saisi salassapitosäännösten estämättä luovuttaa rajavartiolaitokselle rikosten ennalta estämistä, paljastamista, selvittämistä ja syyteharkintaan saattamista varten henkilötietoja.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa yleisenä huomiona sen, että erityisesti silloin, kun salassapidettäviä ja arkaluonteisia henkilötietoja luovutetaan, tulisi luovutuksen edellytyksenä aina olla se, että luovutettavat tiedot olisivat aina *välttämättömiä* henkilötietoja eikä *tarpeellisia* tietoja, kuten 29 §:n 1 momentissa esitetään. Tämä huomio koskee myös muun muassa 34 §:n 1 momentissa ja 36 §:n 1 momentissa, joissa ilmaisu *tarpeelliset* tiedot tulisi korvata *välttämättömillä* tiedoilla.

29 §:n 1 kohdan b alakohdan ja 2 kohdan c alakohdan osalta sosiaali- ja terveysministeriö pyytää huomioitavaksi sen, että luovutettavat tiedot ovat sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietoja. Niitä käsiteltäessä tulee ottaa huomioon myös sosiaalihuollon asiakaslain (laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000) 18 §. Pykälässä on säädetty *salassa pidettävien tietojen antamisesta asiakkaan suostumuksesta riippumatta eräissä muissa tilanteissa* seuraavasti.

Pykälän 2 momentin mukaan:

Sosiaalihuollon järjestäjän tai toteuttajan tulee pyydettäessä antaa asiakkaan tai tämän laillisen edustajan suostumuksesta riippumatta tieto salassa pidettävästä asiakirjasta poliisille, syyttäjäviranomaiselle ja tuomioistuimelle, jos se on tarpeen sellaisen rikoksen selvittämiseksi, josta säädetään ilmoitusvelvollisuus rikoslain (39/1889) 15 luvun 10 §:ssä, taikka jonka enimmäisrangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta.

Jos sosiaalihuollon tietoja olisi välttämätöntä luovuttaa lievemmin kriteerein, tulisi noudattaa 3 momentissa säädettyjä edellytyksiä:

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

Salassa pidettävästä asiakirjasta saa antaa oma-aloitteisestikin tiedon, kun epäillään edellä 2 momentissa tarkoitettua rikosta taikka silloin, kun epäillään jonkun syyllistyneen siinä mainittua vähäisempään rikokseen, jos sosiaalihuollon järjestäjä ja toteuttaja arvioi sen olevan välttämätöntä lapsen edun taikka erittäin tärkeän yleisen tai yksityisen edun vuoksi. Lisäksi sosiaalihuollon järjestäjä ja toteuttaja saa salassapitovelvollisuuden estämättä ilmoittaa poliisille henkeen tai terveyteen kohdistuvan uhkan arviointia ja uhkaavan teon estämistä varten välttämättömät tiedot, jos henkilö tämän lain mukaisia tehtäviä hoitaessaan on saanut tietoja olosuhteista, joiden perusteella hänellä on syytä epäillä jonkun olevan vaarassa joutua väkivallan kohteeksi. (20.3.2015/270)

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää tärkeänä, että asiakkaiden yksityiselämän ja luottamuksensuojan vuoksi, puolustusvoimat noudattaa samoja luovutuskriteerejä kuin sosiaalihuollon toimijatkin.

Vastaavasti esityksen 29 §:n 2 momentissa on esitetty säädettäväksi erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen luovuttamisesta. Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että tietojen arkaluonteisuuden vuoksi terveystietoja koskevat EU:n yleisessä tietosuoja-asetuksessa erityiset luovutusperusteet. Kuten sosiaalihuollon asiakastietojen myös terveystietojen luovutuksessa on lisäksi otettava huomioon, että potilassuhteen keskeinen edellytys on luottamus, jota lainsäädäntö erityisesti suojaa. Mainituista syistä säännöksessä tulee ottaa huomioon oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 14 §:ssä säädetyt edellytykset potilastietojen luovuttamiselle todistamistarkoituksessa.

Sanotun säännöksen mukaan:

Lääkäri tai muu terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (559/1994) tai sen nojalla annetussa asetuksessa tarkoitettu terveydenhuollon ammattihenkilö ei saa todistaa henkilön tai hänen perheensä terveydentilaa koskevasta arkaluonteisesta tiedosta tai muusta henkilön tai perheen salaisuudesta, josta hän asemansa tai tehtävänsä perusteella on saanut tiedon, ellei se, jonka hyväksi salassapitovelvollisuus on säädetty, suostu todistamiseen.

Tuomioistuin voi velvoittaa 1 momentissa tarkoitetun henkilön todistamaan, jos syyttäjä ajaa syytettä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta

Esityksen 31 §:ssä esitetään säädettäväksi *asevelvollisrekisterin ja sotilasoikeudenhoitorekisterin tietojen luovuttamisesta toiselle valtiolle tai kansainväliselle järjestölle.*

Sosiaali- ja terveysministeriö korostaa, että näissäkin tapauksissa sosiaali- ja terveydenhuollon tietojen luovutuksissa on noudatettava samoja periaatteita kuin kansallisesti. Lisäksi tästä seuraa erityisiä vaatimuksia vastaanottavan valtion tietosuojan tasolle, koska näiden tietojen luovutuksilla on erityistä merkitystä rekisteröidyn oikeuksille ja luottamuksen suojalle.

Esityksen 34 §:ssä esitetään säädettäväksi *oikeudesta saada henkilötietoja asevelvollisuus – ja kriisinhallinta-asioiden hoitamista varten.* Pykälän 1 momentin 6 kohdassa sosiaali- ja terveysministeriö kiinnittää huomiota oikeaan ilmaisuun. Kohdassa puhutaan sosiaali- ja terveydenhuollon laitoksesta sekä vapautumisajankohdasta. Esityksen ilmaisu sosiaali- ja terveydenhuollon laitos tulisi korvata viittauksella potilaan asemasta

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

ja oikeuksista annetun lain (potilaslaki 785/1992) 1 luvun 2 §:n 4 kohtaan sekä sosiaalihuoltolaissa tarkoitettuun palvelunantajaan.

Ministeriö toteaa, ettei täysi-ikäisiä voida tahdosta riippumatta määrätä hoitoon käytännössä kuin mielenterveyslaissa säädetyin perustein, eikä sana vapautumisajankohta vastaa alan terminologiaa. Syy sille, ettei henkilö voi käytännössä poistua sosiaali - tai terveydenhuollon toimintayksiköstä on useammin terveyteen tai hyvinvointiin liittyvä kuin määräykseen mielenterveyslain 8 §:ssä tarkoitettuun tahdosta riippumattomaan hoitoon. Ministeriö esittää, että 6 kohta muotoiltaisiin seuraavasti:

"Sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksiköltä tieto, milloin asianomainen voi poistua toimintayksiköstä palvelukseen määräämistä ja hänen palveluksensa järjestämistä varten. "

Esityksen 35 §:ssä esitetään säädettäväksi *oikeudesta saada terveyttä koskevia tietoja.* Pykälän 2 momentissa esitetään, *että tiedot on oikeus saada myös teknisen käyttöyhteyden avulla tai tietojoukkona. Tiedot on oikeus saada maksutta tai tietojen irrottamiskustannuksiin perustuvaa vastiketta vastaan.*

Sosiaali- ja terveysministeriö kiinnittää huomiota, että momentista ei käy ilmi se, mitkä tiedot olisi oikeus saada maksutta ja mitkä vastiketta vastaan.

Esityksen 37 §:ssä esitetään säädettäväksi *oikeudesta saada henkilötietoja sotilastiedustelutehtävien sekä rikosten ennalta estämis- ja paljastamistehtävien hoitamista varten.*

Sosiaali- ja terveysministeriö esittää, että 1 momentin *tarpeelliset* tiedot korvataan *välttämättömillä* tiedoilla. 37 §:n 1 momentin 20 alakohdassa esitetään säädettäväksi, että *puolustusvoimilla on oikeus saada tietoja poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen henkilörekistereistä.* Tähän sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että kyseisessä 20 kohdassa ei eritellä tarkemmin mistä tiedoista ja mistä henkilörekistereistä säännöksessä on kysymys. Ministeriö toteaa, että myös tässä kohdassa on noudatettava aiemmin esitettyjä edellytyksiä luovutukselle. Lisäksi ministeriö toteaa, että tietojen tulisi aina olla välttämättömiä tarkoituksen kannalta.

Henkilötietojen poistaminen Puolustusvoimien henkilörekistereistä, 5 luku

Esityksen 39 §.ssä esitetään säädettäväksi *henkilötietojen poistamisesta asevelvollisrekisteristä.* Pykälän 6 momentissa on säädetty DNA – näytteen ja siitä määrätyn DNA – tunnisteen hävittämisestä. Ministeriö pitää myönteisenä rekisteröidyn oikeutta vaatia tiedon hävittämistä. Säännös liittyy a**sevelvollisuuslakiin esitettyyn uuteen 63 a pykälään, joka koskee DNA –näytteitä.**

Sosiaali- ja terveysministeriössä valmistellaan genomikeskusta ja genomitiedon käsittelyä koskevaa lainsäädäntöä. Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että mainitun valmistelun yhteydessä on syytä arvioida tulisiko myös puolustusvoimien tunnistustarkoituksessa määrittämät DNA –tunnisteet tallentaa sanottuun genomikeskukseen. Tarkoitus on, että kaikki terveydentilaan liittyvät genomitiedot tallennetaan tulevaisuudessa

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

keskitetysti mainittuun genomikeskukseen sikäli kuin asevelvollisista määritetty genomi ei jo ole siellä. Ei ole tarkoituksenmukaista, että genomin sekvensointi tehdään useaan kertaan ja tallennetaan useassa eri paikassa. Genomitieto on luonteeltaan erityisen arkaluonteista, koska siinä on rekisteröidyn lisäksi myös hänen sukulaisiaan koskevaa arkaluonteista informaatiota.